

« zurück blättern vor »

OBSZAR subst. m., ab 1253; auch *aberszar*, *abszar*, *habszar*, *obersar*, *oberszar*, *obyrzar*, *opersat*, *operszat*. **1**) ‘Grund, Boden, Feld’ – ‘grund, pole’: (1253) 1528 MMAe IX 90, STP *Donauimus ei... pro araturis suis quandam porcionem terre, que obersar vlg. dicitur*. o (1358) 1524 MMAe X 118, STP *Remanencias seu residuitates agrorum ultra mensuram laneorum vlg. obschari de nostro speciali regio fauore graciose elargimur*. o 1402 AGZ VIII 50, STP *De campis vero sive agris vlg. obirschav (pro obirschar) nuncupatis... sextum... denarium... recipiat*. o (1417) 1847–1887 KodPol III 377, STP *Damus predicto Petro... duos mansos liberos, quatuor residuitates vlg. abschari*. o 1419 Przem I nr 1140, STP *Lipniczski resignavit agros suos dictos obirschar... cum omni iure*. o 1425 AGZ IV 138, STP *Excrescencias et residuitates laneorum vlg. abschari dictas, ad ipsam civitatem Lemburgensem spectantes, decrevimus extirpandas*. o 1448 AGZ II 133, STP *Tres laneos... donamus... cum residuitatibus agrorum al. happschari*. o (1487) 1.H.16.Jh. Matr IV 3 nr 1125, STP *Villam... in agris, dictis aberschar, situatam*. o (1565) 1959 LustrLub 60, SPXVI *laneos agri 2 et agrum obszar cum prato eidem cum legitimis successoribus dedimus temporibus perpetuis*. o (1564–1565) 1963 LustrSand 87, SPXVI *Laska, chłop, ex obszar solvit gr 11*. o (†1696) 1728 Pot.Arg. 426, L *Przyległych pól obszary*. o [LBel.] 1774 Zab.IX/1 s.120, DOR *Wygnał trzodę na obszary, cały dzień śpiewa albo dmie w fujary*. – STP, SPXVI, L, SWIL, SW, DOR (daw.). **2**) ‘begrenzter Teil eines Raums, meist von großen Ausmaßen, bestimmte Flächen von etw., der Bereich des Auftretens, des Umfangs von etw.; ausgedehntes Gelände; Gebiet, Raum, Ausdehnung’ – ‘ograniczona część przestrzeni, zwykle dużych rozmiarów, określona powierzchnia czegoś, miejsce występowania, zasięgu czegoś; rozległy teren’: (1617) 1957 KsZaw I 482, SP17 *rolia [...] podle obszaru pańskiego*. o (1691) 1907 Pot.Ogr.Fr.1 280 *Niż cetnary ołowiui, tak i małe grunty Zawsze lepiej sprawować, jako Maro stary Napisał, chociaż kto ma szerokie obszary*. o 1696 Pot.Pocz. 142, L *Zoftawił ich oyciec przy włości bogatych obszarach*. o 1726 Jabł.Tel. 144, L *Piki, dzidy tak gęsto po polach sterczały, Jak gdy obszar Sykułski w kłosach pływa cały*. o (1790) 1791 Niemc.P.P. 114, L *Na obszar szeroki Lecą pszczoły zbierać sobie soki*. o 1834 PT II 15-6, SJAM *Ówdzie orzeł szerokiém skrzydłem przez obszary / Zaszumił*. o (†1861) 1880 Chodź.Pisma I 61, DOR *Na wzgórzu panującym nad całym obszarem wznosi się kościół murowany*. o †1866 Rzew., Sw *Z obszarów myśli przeszedł do krainy rzeczywistości*. o (†1892) 1952 Wiśn.S.Niewidz. 139, DOR *Mieszkał (...) na froncie i na pierwszym piętrze, z wystawą godną pana na czystych Opatach, w których było kilkanaście folwarków i dziesięć tysięcy morgów obszaru*. o

(1932–1934) 1950 Dąbr.M.Noce II 207, DOR *Na cóż się uginać – myślała – pod ciężarem tych placów, kamienic, pieniędzy, kiedy są gwiazdy, nieba, światy, niezmierzone obszary, gdzie myśl ludzka tworzy, odnajduje, buja swobodna i skrzydlata.* ○ (1936) 1949 Par.Niebo 20, DOR *Teofil został sam w cichym obszarze godzin liczonych tykaniem kilku zegarów.* ○ 1948 Dor. Rozm.II 32, DOR *Na różnych obszarach językowych spotykamy często zjawiska przestrzennie od siebie odległe, ale związane wspólnością pochodzenia.* ○ 1948 Ehrl.Prawo 438, DOR *Do obszaru państwa należy nie tylko powierzchnia ziemi, lecz także wewnątrz ziemi tak daleko, jak daleko sięga faktyczna możliwość korzystania z wnętrza ziemi w jakikolwiek sposób.* – L, SWIL, SW, DOR. **3)** ‘nicht ausgehobenes Gelände, noch nicht als Grube in Gebrauch genommen; Gelände zwischen Gruben; Gelände neben einer Grube’ – ‘miejsce niezajęte jeszcze pod kopalnię; miejsce między kopalniami lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie’: Sw (gór.). ◇ **Var:** *aberszar* subst. m., [hapax] (1487) 1.H.16.Jh. Matr IV 3 nr 1125, STP – nur STP; *abszar* subst. m., (1417) 1847–1887 KodPol III 377, STP ○ [LBel.] 1425 AGZ IV 138, STP – nur STP; *habszar* subst. m., [hapax] 1448 AGZ II 133, STP – nur STP; *oberszar* subst. m. – Sw (stp.); *oberszar* subst. m., [hapax] (1253) 1528 MMAe IX 90, STP – STP, Sw (stp.); *obszar* subst. m., (1358) 1524 MMAe X 118, STP – STP, SPXVI, L, SWIL, SW, DOR; *obyrzar* subst. m., 1402 AGZ VIII 50, STP ○ [LBel.] 1419 Przem I nr 1140, STP – nur STP; *opersał* subst. m. – Sw (stp.); *operszał* subst. m. – Sw (stp.). ◇ **Etym: 1)** mhd. *über-schar* subst. f., ‘was in einem Bergwerk zwischen zwei Gruben, die miteinander rainen, übrig bleibt und eine Zwischenwand bildet’, LEX, nur für Inh. 3. **2)** nhd. *Überschar* subst. f., ‘als Terminus der Agrimensur: was beim Vermessen übrig bleibt’, GRI, nur für Inh. 1. **3)** nhd. *Oberschar* subst. f., ‘bergmännisch das, was zwischen zwei Zechen beim Vermessen übrigbleibt’, CAM, nur für Inh. 3. ◇ **Der:** *obszerny* adj., 1769–1777 Zab.16 13, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *obszarowy* adj., †1872 Pol., Sw, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1, 2; *obszarnik* subst. m., ‘Besitzer größerer Ländereien’, 1847–1898 Sp., Sw, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *obszarnictwo* subst. n., ‘Stand, Klasse der Besitzer von Ländereien’, 1952 Hist.Pol.XI 5, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1. ❖ Die beiden deutschen Termini gehen wohl auf den gleichen Begriff zurück. Der bergmännische Ausdruck ist jedoch im Polnischen ein Terminus technicus geblieben. Der andere, der viel früher, wohl in Verbindung mit der deutschen Ostsiedlung, entlehnt wurde, erfuhr seit etwa Anfang des 17.Jhs. eine Bedeutungserweiterung, wurde zunehmend abstrakter und damit bereits im 17.Jh. Bestandteil des literarischen Wortschatzes.